Samen leraren opleiden

Parels uit de praktijk

Steunpunt Opleidingsscholen in samenwerking met werkgroep Good Practices Werkplekleren.

PO RAAD

Steunpunt Opleidingsscholen | VO RAAD

Voor u ligt een bundel met zeventien goede praktijkvoorbeelden van samen opleiden. Opleidingsscholen kunnen deze good practices gebruiken als inspiratiebron, als spiegel en als aanjager voor de dialoog over het samen opleiden. De beschreven activiteiten zijn zeer divers, maar beogen allemaal hetzelfde: een bijdrage leveren aan de opleidingspraktijk, zodat opleidingsscholen nóg betere leraren afleveren.

Samen leraren opleiden

Parels uit de praktijk

Inspiratiebron en spiegel

Inhoudsopgave

Voorwoord		6
1.	Theorie ervaren in EduLabs	9
2.	Werken met leerwerktaken	12
3.	De student als onderzoeker	16
4.	Elk studiejaar zes themabijeenkomsten	18
5.	Bruggen slaan tussen theorie en praktijk	20
6.	WASO werkt!	24
7.	Leren reflecteren	26
8.	Assessment op de school	28
9.	Vanaf de start theorie en praktijk verbinden	32
10.	De student-docentwerkplaats	34
11.	Themabijeenkomsten ‘teamteaching’ en ‘gespreksvoering’	36
12.	Samen uitwisselen en leren	40
13.	Het TPS-programma	42
14.	Drie instituten; één beoordelingsformulier	44
15.	Leren solliciteren	48
16.	De schoolgroep	50
17.	Duale studenten opleiden op de werkplek	52

Voorwoord

Good practices: inspiratiebron en spiegel

Er gebeurt veel in de opleidingsscholen, scholen waar talentvolle jong volwassenen worden voorbereid op het mooie en fascinerende leraarsberoep. School- en instituutsopleiders ontwikkelen, vaak in samenwerking, bijzondere activiteiten en instrumenten die bijdragen aan een betekenisvolle leeromgeving voor aankomende leraren.

In januari 2016 is het plan geboren om een aantal van deze 'pareltjes in de praktijk' landelijk te delen. Daarvoor is een werkgroep Good Practices Werkplekleren opgestart met leden van de Adviescommissie Opleidingsscholen ADEF en Bob Koster (lector Werkplekleren Fontys).

Werkwijze

De werkgroep is gestart met het formuleren van criteria voor de beschrijving van een good practice (zie kader). Vervolgens zijn alle leden van de ADEF Adviescommissie uitgenodigd om maximaal twee good practices uit de eigen regio aan te leveren. Het Steunpunt Opleidingsscholen VO is gevraagd om deze te publiceren en digitaal beschikbaar te stellen. Het resultaat hiervan ligt voor u. Dit boekje staat ook op de website van het Steunpunt Opleidingsscholen VO: www.steunpuntopleidingsscholen.nl.

Inspiratiebron en spiegel

Het publiceren van deze good practices heeft zeker niet de bedoeling om opleidingsscholen voor te schrijven 'hoe het moet'. Wel kunnen deze voorbeelden schoolopleiders, werkplekbegeleiders en instituutsopleiders inspireren. Door de good practices als een 'spiegel' te gebruiken, ontdekken zij nieuwe mogelijkheden of worden zij zich bewust van beperkingen van de eigen aanpak. Ook hopen we dat de voorbeelden de dialoog over het samen opleiden zullen voeden, bijvoorbeeld over vragen zoals: 'hoe vindt de beoordeling plaats?' of 'is er bij groepsbijeenkomsten voor studenten sprake van een gezamenlijke voorbereiding met een gelijkwaardige inbreng vanuit school en instituut?'

In een hooggewaardeerde workshop over good practices tijdens de landelijke conferentie van het Steunpunt Opleidingsscholen VO-PO (31 mei 2016) bleek dat de voorbeelden inderdaad fungeerden als spiegel én de dialoog op gang brachten.

Vervolg

De werkgroep gaat verder met het verzamelen van good practices. In het najaar van 2016 organiseren we voor alle samenwerkingspartners van de opleidingsscholen een landelijke conferentie ‘Good practices Samen Opleiden’. Hier verzorgen verschillende betrokken instituutsopleiders en schoolopleiders korte interactieve presentaties. Verder nodigen we alle opleidingsscholen uit de komende tijd een eigen good practice te delen. Het Steunpunt Opleidingsscholen VO publiceert hiervoor een format, een procedure en een tijdpad.

Kortom, voornemen is om zo veel mogelijk gezamenlijk ontwikkelde, bijzondere en succesvolle activiteiten te verzamelen en te delen, zodat opleidingsscholen worden geïnspireerd en gevoed om de betekenisvolle leeromgeving voor studenten te optimaliseren.

We wensen u veel leesplezier!

Leden Werkgroep Good Practices Werkplekleren

- Régie Driessen, Programmamanager Samenwerkingsverbanden HAN ILS
- Bob Koster, Lector Werkplekleren Fontys Lerarenopleiding Tilburg
- Tim Kuipers, Productmanager Studie en Werk Hogeschool Utrecht
- Karen Slot, Coördinator externe samenwerking tweedegraads lerarenopleidingen HvA

Criteria voor een good practice van Samen Opleiden op de werkplek

- Er is sprake van een leeractiviteit en onderwijsleerarrangement voor studenten.
- School en instituut hebben de activiteit samen ontwikkeld.
- Het gaat om groepsbijeenkomst(en).
- Er ontstaat betekenis door praktijk en theorie met elkaar te verbinden.
- De focus kan zowel pedagogisch-didactisch als vakdidactisch zijn.
- De beschrijving van de good practice geeft de lezer een beeld van de praktijk: hoe ziet de praktijk eruit en wat gebeurt er?
- De beschrijving maakt duidelijk wat het bijzondere, unieke, onderscheidende van de aanpak is.
- Het gaat om een activiteit ‘op maat’.
- Er wordt concreet omschreven wat er met studenten wordt gedaan.
- De schoolcontext wordt verbonden met de algemene opleidingsinhouden; er is beschreven hoe dat gebeurt.
- De beschrijving bevat reacties van studenten in de vorm van een of meer citaten.
- De impliciete kennis van de mensen uit de praktijk over bijvoorbeeld hun aanpak / methodiek wordt geëxpliciteerd.

1. Theorie ervaren in EduLabs

Opdrachten om theorie en praktijk te verbinden

Hogeschool van Amsterdam (HvA) en Inholland
Regionale academische opleidingsschool West-Friesland (ROWF)

Op de regionale academische opleidingsschool West-Friesland (ROWF, 12 vo-locaties en 5 lerarenopleidingen) leren studenten in EduLabs de theorie over lesgeven en leerlingbegeleiding met de praktijk te verbinden.

Alle studenten volgen tijdens hun stage zogenaamde 'EduLabs', themabijeenkomsten waarin ze (steeds op een andere school) samen theoretische kennis omzetten in een praktijkervaring. De theorie die de opleiding aanreikt, wordt vertaald in praktijkopdrachten, waardoor de studenten de theorie 'ervaren'. De EduLabs hebben een pedagogisch-didactische focus.

Werkwijze

Opleidingen en scholen bereiden de bijeenkomsten samen voor en verzorgen samen de begeleiding van de studenten.

Thema's

In de EduLabs in het eerste studiejaar komen de volgende thema's aan de orde: leren en leeractiviteiten, effectieve instructie, lesfases Ebbens 0 t/m 6, werken voor en werken met, basisbehoeften- en motivatie van leerlingen, groepsdynamica met de Roos van Leary.

In studiejaar 2 zijn er EduLabs over: orde en groepsdynamica, didactiek, leerlingen motiveren, vragen stellen en samenwerken in de les, taalgericht vakonderwijs, effectief ict-gebruik in de les.

In jaar 3 oefenen studenten gesprekstechnieken met leerlingen, leren ze van ervaringen van mentoren, maken ze een sociogram van een mentorklas en observeren ze leer- en gedragsstoornissen bij leerlingen. Ook leren studenten de school kennen: ze praten met docenten, verdiepen zich in de visie van de school en onderzoeken wat de school doet in het

kader van het thema dat in het EduLab centraal staat. Meerdere leraren uit verschillende vakken worden geïnterviewd.

Activiteiten

De activiteiten met leerlingen zijn afhankelijk van het thema. Bijvoorbeeld: studenten maken in groepjes van vier een les (in het eigen vak) met nadruk op het thema. Twee studenten geven deze les aan een kleine groep leerlingen. De les wordt door de twee andere studenten en de leerlingen geëvalueerd aan de hand van een evaluatieformulier. Daarna bespreken en evalueren de studenten elkaars lessen onderling. De opleiders koppelen de ervaringen en observaties aan de onderliggende theoretische kennis. Aan het eind van het EduLab geven de studenten aan waar ze op de eigen leerwerkplek mee verder gaan.

Opbrengsten

- Studenten vinden dat ze door deze manier van werken beter in staat zijn om theorie te duiden en te ervaren.
- Studenten gebruiken de EduLab-ervaringen direct in hun stage.
- Studenten komen in contact met verschillende schoolvormen en onderwijsconcepten.
- Schoolopleiders, docenten en leerlingen van de scholen werken graag mee. Tekenend is bijvoorbeeld dat de meeste scholen een lunch verzorgen tijdens de EduLab-bijeenkomsten.

Meer informatie

- Hans van der Linden (ROWF)
  h.vanderlinden@rowf.nl
- Titia Boerrigter (HvA)
  t.m.boerrigter@hva.nl

2. Werken met leerwerktaken

Ondersteuning van het werkplekleren

Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN ILS)
Academische Opleidingsschool Alliantie vo & Notre Dame des Anges

Vakdidactici en onderwijskundigen van HAN ILS en schoolopleiders en werkplekbegeleiders van scholen van onder andere AOS Alliantie VO & Notre Dame des Anges hebben in samenwerking leerwerktaken ontwikkeld, die theorie en praktijk met elkaar verbinden en het leren van studenten ondersteunen.

Er is inmiddels een goed gevulde leerwerktakenbank. De leerwerktaken zijn nadrukkelijk bedoeld als ondersteuning van het werkplekleren en dus niet als 'afvinktaak'. Om ervoor te zorgen dat de leerwerktaken ook als zodanig worden ingezet, is de leerwinst opgenomen in de weekreflectie en is er een leerroutekaart ontwikkeld die het leren van de student ondersteunt. Ook wordt de koppelkaart gebruikt, een instrument ontwikkeld door Wilma Weekenstroo van AOS Oost-Nederland.

Werkwijze

Werken vanuit leerdoelen
De studenten werken vanuit leerdoelen. Samen met de werkplekbegeleider zoekt de student een leerwerktaak bij zijn leerdoel. De leerwerktaak levert een theoretisch kader en handvatten voor lesvoorbereiding en reflectie. Ook zitten er observatiemodellen of rubrics bij de taak, aan de hand waarvan de werkplekbegeleider het gedrag van de student kan 'scoren'.
De student schrijft elke week een weekreflectie waarin het leerdoel centraal staat en de theorie als referentiekader of inspiratiebron wordt meegenomen. De leerwinst wordt uiteindelijk verwoord in het woordrapport van de werkplekbegeleider en in de zelfevaluatie van de student.

Ondersteuning

Om studenten en werkplekbegeleiders te leren om op deze manier te werken, speelt het opleidersteam (school- en instituutsopleider) een belangrijke rol. Zij ondersteunen werkplekbegeleiders en studenten bij het kiezen, aanpassen of zelf ontwerpen van leerwerktaken.

Leerroutekaart

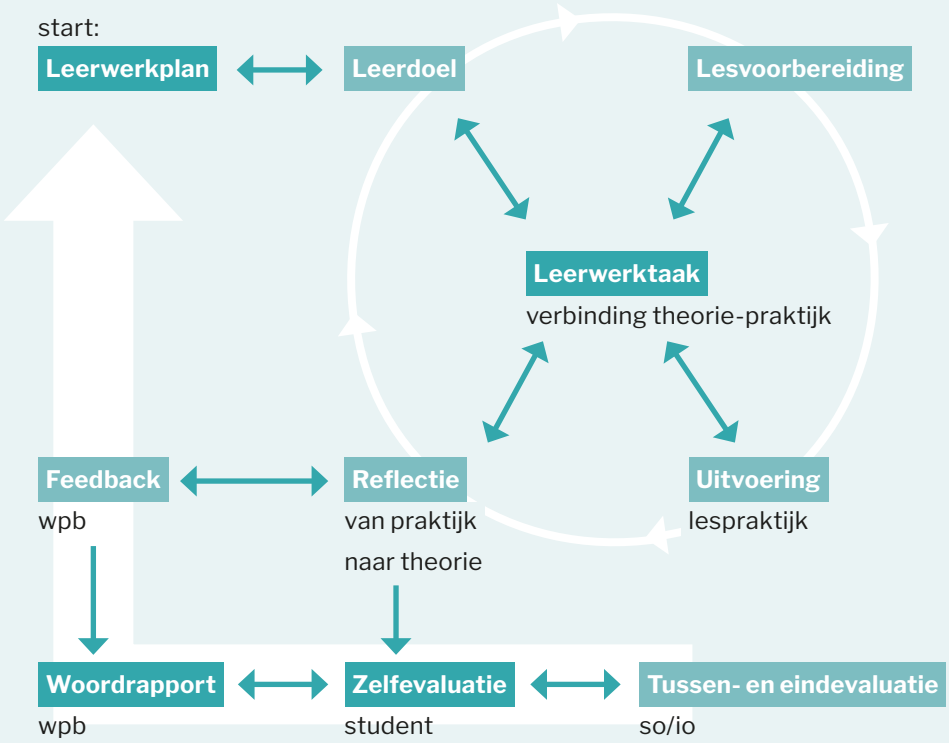

Wat staat er in de weekreflectie?

- Wat was je **leerdoel**?
- Welke **leerwerktaak/theorie** heb je ingezet om je leerdoel te bereiken?
- **Reflecteer** op de uitvoering van je les/ de leerwerktaak aan de hand van de koppelkaart.
  Geef concrete **verbinding theorie en praktijk: wat** uit de theorie heb je gebruikt tijdens je handelen? (noem schrijver/ boek/hoofdstuk niet voldoende)
- Wat heb je **geleerd**?
- Wat is je leerdoel voor de **volgende keer**? Welke theorie ga je hierover raadplegen?

Werkplekbegeleiders volgen workshops, over onder meer het schrijven van een woordrapport.

Na een informatieve startbijeenkomst over de leerroutekaart, nemen studenten tweewekelijks deel aan intervisiebijeenkomsten (4 tot 8 studenten). Aanvankelijk staat hierin de weekreflectie centraal. In de weken daarna is er veel aandacht voor de koppeling van praktijk en theorie. Er wordt gericht gewerkt aan het analyseren van praktijksituaties vanuit een theoretisch kader en het operationaliseren van theorie. Tot slot is er aandacht voor de zelfevaluatie van de studenten.

Opbrengsten

Als het gaat om de positie van theorie in het werkplekleren, is het denken en handelen van studenten en werkplekbegeleiders veranderd. Waar werkplekbegeleiders de leerwerktaken in het verleden vooral faciliteerden, integreren zij deze nu steeds meer in hun begeleiding. Studenten zien de leerwerktaken en de theorie waarop deze zijn gebaseerd niet meer als 'ballast', maar als een zinvolle ondersteuning van hun leren in de praktijk.

"De cyclus die de leerroutekaart beschrijft, herken je terug in alles wat ik gedaan heb. Het is een soort automatisme geworden, helemaal geïntegreerd in mijn reflecties en ontwikkeling."

Meer informatie

- Hedi Jansen (Pax Christi College)
  h.jansen@paxchristicollege.nl
- Audrey de Booij (HAN ILS)
  audrey.debooij@han.nl

3. De student als onderzoeker

De pilot ‘Samen onderzoeken’

Hogeschool Inholland
Academische Opleidingsschool Noord-Holland West (AONHW)

In 2015-2016 startten Hogeschool Inholland en twee opleidingsscholen (Kaj Munk College en CSG Jan Arentsz) van de AONHW met de pilot ‘Samen onderzoeken’. De student fungeert als spil van het onderzoek dat wordt uitgevoerd op de school.

In de relatie tussen de opleidingsschool en de opleidingsinstituten is er meer en meer oog voor de drieslag: samen opleiden, samen professionaliseren, samen onderzoeken. De pilot is gericht op samen onderzoeken, maar blijkt ook het samen professionaliseren te bevorderen.

Vaak komt praktijkonderzoek voort uit een situatie waarin er iets ‘wringt’, uit een kwestie waarop de school en de aankomende professional niet onmiddellijk een antwoord hebben. Voor Inholland was dat een reden om samen met scholen op zoek te gaan naar een manier van werken, waarbij studenten een belangrijke rol spelen in de uitvoering van onderzoek op scholen. In de pilot Samen onderzoeken is de student de spil. Hij is de regisseur van de voortgang van het onderzoek.

Werkwijze

Gekoppeld aan onderzoekskringen

Vierdejaars studenten worden vanuit afstudeerkringen van Inholland gekoppeld aan de onderzoeksagenda van de AONHW. De studenten zijn verbonden aan verschillende onderzoekskringen, die worden begeleid door een docent van Inholland. Samen met onderzoeksdocenten van de scholen, begeleidt deze Inhollandbegeleider de studenten bij de uitvoering van hun praktijkonderzoek op de school.

Aansluiten bij onderzoeksagenda van de school

In 2015-2016 begon een eerste beperkte lichting vierdejaars studenten. Deze studenten zijn geselecteerd door de betrokken onderzoeksbegeleider van Inholland. De praktijkonderzoeken sluiten aan bij de onderzoeksagenda van de twee deelnemende scholen. Zo is het onderzoek

op het Kaj Munk College gericht op het werken met chromebooks bij vreemde talen, specifiek gericht op dyslectische leerlingen. Op CSG Jan Arentsz is het onderzoeksthema: de toegevoegde waarde en vormgeving van taalbeleid bij de zaakvakken.

Professionalisering

Inholland overlegt regelmatig met de scholen over het onderzoek van de studenten. Tijdens dit overleg komt ook de eigen professionaliteit van de onderzoeksdocenten van de scholen ter sprake.
In gezamenlijke bijeenkomsten doen de onderzoeksdocenten kennis op en delen zij kennis met elkaar.

Opbrengsten

De betrokken studenten zijn tevreden over de werkwijze van Samen onderzoeken. De pilot is in 2015-2016 gestart, maar nu blijkt al dat de pilot niet alleen positieve effecten heeft op het samen onderzoeken, maar ook leidt tot samen professionaliseren. Wat Inholland en de opleidingsscholen betreft is hiermee een promising initiative vormgegeven. Het instituut wil deze manier van samen onderzoeken de komende jaren bestendigen binnen het studieonderdeel 'Afstudeeronderzoek'.

Meer informatie

- Niek de Wilde (Inholland)
  niek.dewilde@inholland.nl

4. Elk studiejaar zes themabijeenkomsten

Landelijke thema's vertalen naar de eigen werkplek

Aeres Hogeschool Wageningen
Opleidingsschool Groen Consortium

Het Groen Consortium (Stoas Vilentum en acht AOC's) biedt studenten jaarlijks zes tot acht themabijeenkomsten aan, die door de AOC's zelf worden georganiseerd. De bijeenkomsten duren ongeveer zes uur.

De themabijeenkomsten bestaan uit een inhoudelijk deel en intervisie. Het inhoudelijke deel is gericht op schoolontwikkeling (mbo, vmbo) en hierin staan landelijke thema's centraal: opbrengstgericht werken, omgaan met verschillen, pesten, ouderbetrokkenheid en beginnende leraren.

Werkwijze

De themabijeenkomsten worden georganiseerd en uitgevoerd door experts van de scholen. Groen onderwijs en de bijbehorende vakdidactiek worden gekoppeld aan landelijke thema's. De thema's worden vertaald naar de werkplek en krijgen een schooleigen invulling. Elke bijeenkomst vindt plaats op een andere school. Deze school en haar experts worden geselecteerd op basis van het te behandelen thema.

Doelen

De themabijeenkomsten leveren een bijdrage aan:

- de persoonlijke en professionele ontwikkeling van studenten;
- het vergroten van de kennis van studenten over landelijke en innovatieve thema's in de groene sector;
- het curriculum van het instituutscurriculum van STOAS;
- schoolontwikkeling mbo en vmbo in de groene sector.

Theoretisch deel

In het theoretische deel van de bijeenkomsten komen de volgende onderdelen aan bod:

- De gewenste schoolontwikkeling in de groene sector.
- De landelijke ontwikkelingen en de landelijke kaders op het gebied van het thema.
- De eigenheid van de thematiek voor het AOC.

Intervisie

Iedere bijeenkomst wordt afgesloten met intervisie, die wordt begeleid door de instituutsopleider en de projectleider van het AOC. Tijdens de intervisie worden casussen behandeld, die in relatie staan tot het betreffende thema.

Opbrengsten

Uit schriftelijke evaluaties blijkt dat studenten de themadagen zeer waarderen. Zij hechten met name veel waarde aan de praktische vertaling door experts uit de school zelf en de hierop toegespitste intervisie.

Meer informatie

- Stan Frijters (Stoas Vilentum)
  s.frijters@stoasvilentum.nl
- Ineke Beumer (Stoas Vilentum)
  i.beumer@stoasvilentum.nl

5. Bruggen slaan tussen theorie en praktijk

Vijf opleidingsinstituten werken samen

IVL Lero Hogeschool Rotterdam
Zeeuwse Academische Opleidingsschool (ZAOS)

Vijf opleidingsinstituten (Hogeschool Rotterdam, Fontys, De Driestar, Ede en Zeeland) en 33 schoollocaties van de ZAOS werken samen om studenten op te leiden op de werkplek. De grootschaligheid én de verschillende denominaties van de deelnemers maken het opleiden in de school tot een uitdaging.

Werkwijze

Leerarrangementen

Voor ieder studiejaar worden leerarrangementen aangeboden met (vooral) een pedagogisch-didactische inhoud. In verband met de verschillen tussen de partners (in denominatie, curriculum en organisatie van stagedagen), hebben de leerarrangementen deels een ‘eigen kleur’. De leerarrangementen worden afgesloten met opdrachten en een toets.

De arrangementen van Hogeschool Rotterdam sluiten aan bij de vijf leerwerktaken die in alle studiejaren zijn ingevoerd. De helft van de leerwerktaken is schoolgebonden. Dat wil zeggen dat de opleidingsschool daar zelf invulling aan geeft. Voor studiejaar 1 is gekozen voor open leer- en werkopdrachten die worden opgenomen in het portfolio. Onderwerpen zijn: verschillende docenten observeren, handhaving van school- en klasregels, klassenmanagement en de ‘Roos van Leary’. In de leerwerktaak ‘ontwikkeling en uniciteit’ staan pubergedrag en de ontwikkeling van het brein centraal.

Groepsbijeenkomsten en studiedag

De studenten (van alle studiejaren) komen twee à drie maal per kwartaal bijeen. De opdrachten worden besproken, soms in de vorm van intervisie. Centraal staat de reflectie op de uitvoering in de praktijk en de relatie met de onderliggende theorie.

In juni is er een symposium waarbij alle actoren (studenten, werkplekbegeleiders, schoolopleiders en management van de ZAOS) aanwezig zijn en de resultaten van hun praktijkonderzoek met elkaar delen. Vorig jaar was het thema: onderzoeksvaardigheden van studenten en leraren.

Beoordeling

De schoolopleider speelt een centrale rol bij de beoordeling van de leerwerktaken, waarbij de nadruk ligt op lesgeven en het portfolio. Aan het einde van studiejaar 2, 3 en 4 worden studenten centraal (onafhankelijk) beoordeeld door middel van assessments. Daarnaast worden de studenten 'gemonitord' door de kernteamleden van de ZAOS (een schoolopleider en de instituutsopleider), die regelmatig stagebezoeken afleggen en studievoortgangsgesprekken voeren.

Opbrengsten

De studenten zijn over het algemeen heel tevreden over het werkplekleren en de begeleiding. De meeste studenten voelen zich thuis in - en gewaardeerd op – de schoollocaties. Achilleshiel van dit alles blijft de grote omvang en de spreiding van de scholen. Met name de bereikbaarheid van Zeeuws-Vlaanderen maakt het logistiek voor studenten soms wat moeilijk. Sommige studenten kiezen na studiejaar 1 een stageplaats in de meer 'kosmopolitische' Randstad. De continuïteit van jaar tot jaar vraagt veel aandacht (wijzen alle locaties met de neus dezelfde kant op?).

Meer informatie

- Willem Poppe (ZAOS)
  poppe@zaos.nl
- Gaby Zwarts (Hogeschool Rotterdam)
  g.zwarts@hr.nl

6. WASO werkt!

Afstandsleren in de opleiding

Hogeschool Windesheim
Academische Opleidingsschool Oost Nederland (AOS-ON)

Onderwijs aanbieden op de werkplek van de student, onderwijs op maat en competentiegericht opleiden. Dat zijn de belangrijkste kenmerken van WASO: Windesheim Afstandsleren Samen Opleiden.

WASO is een vorm van afstandsleren, die Windesheim in 2010 in samenwerking met scholen heeft ontwikkeld voor onbevoegde docenten, die een bevoegdheid bij Windesheim wilden behalen. Sinds 2013 is WASO als reguliere opleidingsvariant toegankelijk voor alle studenten.

Werkwijze

Onderwijs op de werkplek

De generieke onderdelen van de studieloopbaanbegeleiding - stage, onderzoek en de generieke vakken onderwijskunde, drama en levensbeschouwelijke vorming - worden aangeboden op de werkplek van de student. De WASO-studenten volgen jaarlijks twintig bijeenkomsten van een dagdeel per week op een van de schoollocaties. Tijdens deze bijeenkomsten krijgen de studenten intervisie en worden de theoretische onderdelen van het generieke deel van de opleiding behandeld.

Het theoretische deel wordt uitgevoerd door docenten van Windesheim; opleidingsfunctionarissen van de scholen dragen zorg voor de intervisie en de koppeling van theorie en praktijk. Leerwerktaken en competentiegericht opleiden staan centraal. Dit stelt eisen aan de kwaliteit van de begeleiding op de werkplek: de WASO-student moet ondersteuning krijgen op het gebied van alle zeven competenties.

Portfolio

In een portfolio houdt de WASO-student zijn activiteiten en vorderingen bij. Anders dan de reguliere studenten, die tentamens maken op het instituut, worden de WASO-studenten getoetst door middel van een portfolio-assessment op de school. Het portfolio toont de persoonlijke ontwikkeling van de student op het gebied van de zeven competenties. De studenten beschrijven in hun portfolio de leerwerktaken die zij hebben uitgevoerd en koppelen deze aan theorie. Ook bevat het portfolio beschrijvingen van bijvoorbeeld de sfeer op de werkvloer.

Competentiegericht opleiden

Het competentiegerichte opleiden is een van de succesfactoren van WASO. Het biedt de student de mogelijkheid om keuzes te maken in de soort opdrachten die hij uitvoert om een competentieniveau aan te tonen en in de volgorde waarin hij opdrachten uitvoert. In het begin moeten studenten wennen aan deze manier van leren, omdat het niet altijd strookt met de beelden die zij hebben van opleiden en leren. Daarom wordt aan het begin van het WASO-traject aandacht besteed aan competentiegericht leren.

Daarnaast leren de studenten om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor hun leerproces. Als studenten in deze twee zaken slagen, leert de ervaring dat ze het traject succesvol en in een hoog tempo doorlopen. De WASO-variant zal naar verwachting worden doorontwikkeld tot een volledig competentiegerichte opleidingsvariant.

Opbrengsten

- Deze onderscheidende manier van opleiden wordt zowel door de studenten als door de scholen gewaardeerd.
- Sinds 2012 hebben ongeveer twintig studenten hun bevoegdheid via het WASO- traject behaald. In 2015-2016 namen 25 studenten deel aan WASO.
- WASO-studenten behalen per jaar meer studiepunten dan medestudenten die de reguliere variant van afstandsleren volgen.
- De P&O afdelingen van de scholen zijn tevreden. Enkele scholen hebben besloten dat elke afstandsleren-student verplicht is aan het WASO-traject deel te nemen.

Meer informatie

- Karel Schoenmaker
  (Hogeschool Windesheim)
  ka.schoenmaker@windesheim.nl

7. Leren reflecteren

In colleges en gesprekken

De Driestar
Reformatorische Academische Opleidingsschool (RAOS)
locatie SG Pieter Zandt

Beter leren reflecteren, zodat studenten een dieper niveau van reflectie bereiken. Dat is de inzet van locatie Pieter Zandt van de Reformatorische Academische Opleidingsschool. Studenten ervaren dat reflectie niet iets is dat moet, maar ondervinden dat het nuttig is voor hun eigen ontwikkeling.

Er zijn regelmatig studenten die vastlopen in hun persoonlijke ontwikkeling. Onder meer daarom is het belangrijk dat zij leren reflecteren. Reflecteren is echter één van de lastigste dingen voor studenten. De kwaliteit van hun reflecties is vaak onder de maat en de verbinding met de literatuur wordt niet of nauwelijks gemaakt. Studenten zijn ook onvoldoende op de hoogte van de literatuur over reflectie.

Werkwijze

Colleges, feedback, gesprekken

Sinds het schooljaar 2013-2014 geeft een docent 'reflectie' per leerjaar drie colleges van vier uur over reflectie. Een collega geeft wekelijks feedback op de reflecties van de studenten en voert met hen minimaal drie keer per jaar een persoonlijk gesprek, waarin de persoonlijkheidsontwikkeling van de student centraal staat. Deze collega heeft een opleiding counseling gevolgd.

"Ik heb tijdens het college ontdekt dat ik steeds volgens dezelfde patronen handel. Door middel van reflectie kan ik me nog veel meer verdiepen en dat is wat ik wil."

Inhoud van de colleges

In het eerste jaar worden in de colleges verklarende begrippen rond de persoonlijkheid van mensen behandeld (bijvoorbeeld Locus of control, piramide Maslov, IJsberg McClelland). Daarnaast leren studenten technieken om een betekenisvolle reflectie te schrijven.

In de colleges in het tweede jaar wordt aandacht besteed aan het zicht krijgen op het eigen gedrag en de eigen motieven (bijvoorbeeld Contextuele gedachtengoed, Transactionele

Analyse, Dramadriehoek) en aan het omgaan met gedrag van anderen.

In het derde jaar zijn de colleges gericht op het leren kennen van de eigen kwaliteiten, met het doel te komen tot bewust bekwaam handelen (bijvoorbeeld de zelfdeterminatietheorie, Kernkwadrant (Ofman) en het Johari-venster).

In de colleges in het vierde jaar passen de studenten de in de voorgaande jaren verworven kennis over reflectie toe in een intervisiesetting. Zij denken na over vragen zoals: is mijn handelen effectief en efficiënt? Is mijn handelen ethisch verantwoord? Is mijn handelen echt?

Opbrengsten

Het niveau van de reflecties van de studenten is verbeterd; hun reflecties zijn niet langer 'een verslaglegging van gebeurtenissen'. Reflecteren is een ervaringsgerichte, persoonlijke aangelegenheid geworden.

Meer informatie

- Annemiek van der Elst (Pieter Zandt Scholengemeenschap) amvdelst@pieterzandt.nl
- Arie Trouwborst (Pieter Zandt Scholengemeenschap) atrouwborst@pieterzandt.nl

8. Assessment op de school

Het werkplekleren beoordelen

Hogeschool Windesheim
Opleidingsschool Zwolle (OSZ)

Bij opleidingsschool Zwolle speelt het assessment een centrale rol in de beoordeling van het werkplekleren van derdejaars studenten. Het assessment wordt door opgeleide assessoren uitgevoerd in de school.

De schoolopleiders, instituutsopleiders en leerwerkbegeleiders van OSZ hebben voor de leerwerkstage handboeken ontwikkeld, die de verbinding tussen theorie en praktijk ondersteunen. Naast opdrachten voor de studenten, zijn in de handboeken onder meer de procedures van begeleiding en beoordeling vastgelegd. In het derde leerjaar is het assessment een onderdeel van de beoordelingsprocedure.

Werkwijze

Drie onderdelen

De beoordeling van het werkplekleren in studiejaar 3 bestaat uit drie onderdelen:

- **Tussenevaluatie halverwege de stage**
  Een formatieve toetsing met de werkplekbegeleider en de instituutsopleider, waarbij wordt vastgesteld of de student op de goede weg is.

- **Groenlichtgesprek aan het einde van de stage**
  Het dossier wordt beoordeeld op vorm: is het compleet? Dit is dus geen inhoudelijke beoordeling. De werkplekbegeleider en instituutsopleider geven groen licht als het dossier van de student volledig is.

- **Assessment in de school**
  Het assessment wordt uitgevoerd door twee (opgeleide) assessoren; één van de school en één van het instituut.

EUROPA

Het assessment

Het assessment, dat (inclusief het lezen van het dossier) een dagdeel in beslag neemt, wordt afgenomen door twee onafhankelijke assessoren. Doordat de student de assessoren niet kent, zijn begeleiding en beoordeling duidelijk van elkaar gescheiden. De assessoren van de opleidingsschool zijn aangesteld als examinator bij Windesheim. De rollen en taken van de assessoren zijn vastgelegd in het opleidingsplan van de opleidingsschool. Vanaf studiejaar 1, maar zeker in het derde en vierde jaar, worden studenten in de stage en in bijeenkomsten gericht gecoacht op de koppeling van theorie en praktijk. De assessoren zijn erop getraind om de student hierop tijdens het assessment te beoordelen. Het assessment bereidt studenten goed voor op de afstudeerstage.

Voorbereiding

Naast de reguliere stage, bereiden de studenten zich voor op het assessment door een videopresentatie te maken van een kwartier. Daarnaast bereiden zij zich voor op een criteriumgericht interview: de assessoren bevragen de student op de zeven SBL-competenties. Ook krijgen studenten de mogelijkheid om een proefassessment te doen.

Opbrengsten

De afgelopen jaren hebben jaarlijks ongeveer 25 derdejaars studenten deelgenomen aan het assessment. In 2016-2017 wordt er een onderzoek uitgevoerd naar de tevredenheid van de studenten.

Meer informatie

- Theo van Dijk (Hogeschool Windesheim)
  t.van.dijk@windesheim.nl

9. Vanaf de start theorie en praktijk verbinden

Het programma WPL1

Hogeschool Arnhem en Nijmegen (HAN ILS)
Opleidingsschool Academische Opleidingsschool Oost Nederland (AOS-ON)

Een brede oriëntatie op het beroep met een sterke koppeling tussen theorie en praktijk. Dat is de inzet van het programma WPL1, dat een team van instituutsopleiders en schoolopleiders van de AOS-ON ontwikkelde voor eerstejaars studenten van HAN ILS.

Jaarlijks volgen ongeveer 25 eerstejaars studenten op circa tien verschillende locaties van de vier VO-partnerscholen het programma WPL1. Zij zijn hier gedurende een half jaar twee dagen per week mee bezig: op donderdag doen zij (zoveel mogelijk in duo's) leeractiviteiten op de leerwerkplek en op vrijdag volgen de studenten een gezamenlijk programma om van elkaar te leren.

"We moesten wel harder werken dan studenten die dit programma niet volgden, maar we hebben wel meer geleerd."

Werkwijze

Begeleiding

Omdat het programma een brede oriëntatie beoogt, worden de WPL1-studenten op de leerwerkplek (donderdag) begeleid door de schoolopleider. Verschillende vakdocenten geven de studenten gelegenheid om (deel)lessen te geven, leerwerktaken en observaties uit te voeren. De WPL1-studenten hebben dus geen specifieke werkplekbegeleider. Het gezamenlijke programma op de vrijdagen wordt begeleid door een vaste schoolopleider en een instituutsopleider.

Het onderwijsarrangement

Het onderwijsleerarrangement is gekoppeld aan het onderwijskundig programma van de opleiding. Het leerarrangement bestaat uit: het geven van tien (deel) lessen, verplichte leerwerktaken en 80 uur zelfgekozen leeractiviteiten. In overleg met de schoolopleider en op basis van zijn eigen leervragen en van het onderwijskundig programma, vult de student deze 80 uur in. Hij voert leerwerktaken uit die in het kader van samen opleiden zijn

ontwikkeld door HAN ILS of hij ontwerpt samen met de schoolopleider zelf een leerwerktaak. De studenten voeren de taken op de donderdagen (en eventueel op vrijdagmorgen) uit op de leerwerkplek. De studenten schrijven weekreflecties en maken verslagen van hun leeractiviteiten.

Leren van elkaar

Op de vrijdagmiddagen komen alle WPL1-studenten bij elkaar. Naast intervisie en begeleiding, wordt hier het onderwijskundige programma van HAN ILS behandeld. Omdat de koppeling van theorie en praktijk centraal staat, worden deze bijeenkomsten begeleid door een schoolopleider en een instituutsopleider. Bij het bespreken van leeractiviteiten wordt steeds verwezen naar het theoretisch kader. In elke bijeenkomst staat een bepaald thema centraal, waaraan in gevarieerde werkvormen wordt gewerkt en waarover studenten presentaties geven.

Doordat elke student zijn eigen leeractiviteiten doet, leren studenten veel van elkaar. Ze wisselen theoretische kennis en ervaringen uit en leren elkaar kritische vragen te stellen en feedback te geven.

Opbrengsten

- In het begin vinden studenten het lastig om theorie en praktijk te koppelen, maar doordat hiervoor constant aandacht is, wordt dit gaandeweg een denk- en handelingsstrategie van de studenten.
- Door de presentaties op de vrijdagmiddag maken studenten zich de leerstof eigen, maar ontwikkelen zij ook presentatievaardigheden.
- Uit de evaluaties blijkt dat studenten het prettig vinden dat het programma gestructureerd verloopt. Zij vinden het zinvol dat zij leren om praktijk en theorie met elkaar te verbinden.

Meer informatie

- Wilma Weekenstroo (Assink lyceum) w.weekenstroo@hetassink.nl
- Marjan Groenhout (Assink lyceum) m.groenhout@hetassink.nl
- Erik-Jan Runherd (Assink lyceum) e.runherd@hetassink.nl
- Lisanne Klein Gunnewiek (HAN ILS) lisanne.kleingunnewiek@han.nl

10. De student-docentwerkplaats

Studenten leren leerwerktaken uitvoeren

Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT)
Academische Opleidingsschool Fioretti College

Omdat studenten het moeilijk bleken te vinden om (voor de eerste keer) een leerwerktaak uit te voeren, heeft het vakdidactisch netwerk Engels (docenten Engels van Fontys en academische opleidingsscholen) een student-docentwerkplaats ingericht waar studenten worden ondersteund bij het uitvoeren van de eerste leerwerktaak voor het vak Engels.

Sinds vier jaar voeren studenten voor de hoofdfase van het vak Engels leerwerktaken uit, die ze uitvoeren op de leerwerkplek met begeleiding van de werkplekbegeleider (docent Engels). De theoretische onderbouwing krijgen ze aangeboden op de lerarenopleiding. Met vier studenten is op het Fioretti College voor de eerste leerwerktaak de zogenoemde student-docentwerkplaats uitgevoerd.

Werkwijze

De student-docentwerkplaats omvat drie bijeenkomsten (van een lesuur) van vier studenten en twee werkplekbegeleiders:

Doel van de eerste bijeenkomst (waarbij ook de opleidingsdocent aanwezig is) is dat de student weet hoe hij de leerwerktaak moet uitvoeren, welke theorie hij moet gebruiken én dat de studenten ideeën met elkaar uitwisselen over de manier waarop ze de theorie in praktijk kunnen brengen. De deelnemers bestuderen de leerwerktaak, bespreken wat de opbrengst moet zijn, welke theorie gebruikt moet worden en hoe ze de theorie kunnen inzetten. Ook wordt afgesproken welke stappen de student in welk tijdsbestek moet maken. Bijvoorbeeld: in de theorielijst staat dat de studenten gebruik moeten maken van de volledige instructie van Ebbens. Tijdens de eerste bijeenkomst is hierover gesproken. Alle studenten hebben de instructie van Ebbens vervolgens gebruikt bij het ontwerpen van hun lessen.

“Doordat we het over de instructie van Ebbens hebben gehad, wist ik dát en hóe ik deze instructievorm kon gebruiken bij het ontwerpen van mijn lessen.”

Tijdens de tweede bijeenkomst staat de inhoud van de lessen centraal. Er is aandacht voor activerende werkvormen en voor de opbouw van de lessen aan de hand van de theorie.

“Door met elkaar te praten over activerende werkvormen, kreeg ik ideeën voor mijn eigen lessen. Ik ben van nature niet zo creatief, maar door er samen over te praten, was ik in staat om mijn lessen op een activerende wijze vorm te geven.”

Tijdens de laatste bijeenkomst evalueren de deelnemers de uitvoering van de leerwerktaak. Wat ging er goed en wat kan er volgende keer anders?

Opbrengsten

De studenten hechten veel waarde aan deze aanpak. Zij leren van elkaar en van de werkplekbegeleiders. Ze vinden het prettig om de eerste leerwerktaak op deze manier uit te voeren, omdat daardoor duidelijk wordt wat er van hen wordt verwacht.

Ook de werkplekbegeleiders zijn enthousiast over deze werkwijze: de eindproducten van deze leerwerktaak waren beter dan de jaren daarvoor en alle deelnemende studenten hebben bij de uitvoering van de taak gebruikgemaakt van de theorie.

Meer informatie

- Mieke van Hout (Fioretti College) mho@fioretticollege.nl
- Anne Brand (FLOT) a.brand@fontys.nl

11. Themabijeenkomsten ‘teamteaching’ en ‘gespreksvoering’

Werkplekleren op een vernieuwende school

Hogeschool Utrecht
Opleidingsschool UniC Utrecht

Op Unic verzorgen de schoolopleider en de instituutsopleider (Hogeschool Utrecht) themabijeenkomsten voor studenten waarin thema’s aan bod komen die op deze vernieuwende school belangrijk zijn. Er worden op dit moment 15 studenten opgeleid van de Hogeschool Utrecht. In totaal heeft Unic jaarlijks rond de 25 studenten van verschillende instituten.

Unic is een school voor vernieuwend onderwijs, waar studenten tijdens de stage al direct te maken krijgen met het begeleiden van leerlingen op de groep. Toen bleek dat de studenten dit moeilijk vonden en niet goed wisten wat ze moesten doen, is besloten om al vroeg in het studiejaar themabijeenkomsten te organiseren over begeleiden op de groep/ teamteaching (oktober) en gespreksvoering (december). Gespreksvoering is op deze school een relevant thema, omdat gesprekken worden ingezet om ongewenst gedrag te voorkomen (i.p.v. straffen). Veel studenten vinden dit moeilijk.

Werkwijze

Elementen bijeenkomsten

De bijeenkomsten worden voorbereid en begeleid door de schoolopleider en de instituutsopleider. Alle studenten van de tweedegraads lerarenopleiding nemen hieraan deel. De bijeenkomsten bevatten de volgende elementen:

- Informatie- en kennisoverdracht
- Rollenspel
- Opdracht: casus inbrengen in intervisiebijeenkomst

Teamteaching

Eerst krijgen de studenten uitleg over teamteaching. Dit wordt gekoppeld aan werkstijlen en kernkwaliteiten. Zo krijgen de studenten een beeld van hun bijdrage aan het proces van teamteaching op de groep en kunnen ze hun persoonlijke leerdoelen formuleren. Vervolgens leren de studenten door middel van rollenspel het geleerde in praktijk te brengen. Aan het einde van de bijeenkomst krijgen de studenten de opdracht om in de eerstvolgende intervisiebijeenkomst een casus in te brengen die aansluit bij dit thema.

Gespreksvoering

Studenten krijgen informatie over verschillende typen gesprekken en over de inbreng die bij de verschillende gesprekken nodig is. Vervolgens oefenen studenten dit in rollenspellen. Ook hier krijgen ze de opdracht om een passende casus in te brengen in de daaropvolgende intervisiebijeenkomst. Bij het bespreken van een casus geven studenten elkaar tips en adviezen. Zo wordt er indirect een beroep gedaan op de theorie die in de themabijeenkomst is behandeld. De inhoud van deze bijeenkomst wordt onder andere gebaseerd op literatuur van Cora Smit en André Konig.

De PowerPointpresentaties van de bijeenkomsten worden online gezet, zodat studenten kunnen nalezen wat er in de themabijeenkomsten is behandeld en kunnen zien wat er van hen wordt verwacht.

Opbrengsten

- Studenten vinden deze bijeenkomsten zinvoller dan de algemene intervisiebijeenkomsten, onder meer omdat er wordt ingegaan op thema's die voor hen zinvol zijn (maatwerk).
- De voorbereiding van de bijeenkomsten is waardevol voor de instituutsopleider en schoolopleider: het wordt expliciet wat zij belangrijk vinden voor studenten én voor docenten die op Unic werken. Doordat de instituutsopleider voorheen bij Unic heeft gewerkt, is het gemakkelijker om in de voorbereiding de diepte in te gaan en tijdens de bijeenkomsten te werken vanuit de visie van de school.

Meer informatie

- Esther Hokken (Hogeschool Utrecht)
  esther.hokken@hu.nl
- Baukje Marye van Seggeren (UniC)
  bvanseggeren@unic-utrecht.nl

12. Samen uitwisselen en leren

Wekelijkse bijeenkomsten Professionaliseringstaakbegeleiding

NHL Hogeschool, RSG De Borgen, Dr. Nassaucollege
Opleidingsschool School of Education

Tweedejaars voltijdstudenten van verschillende studierichtingen lopen twee dagen per week stage, gedurende twee periodes van 6 weken. Zij volgen wekelijks een bijeenkomst 'professionaliseringstaak-begeleiding', die wordt begeleid door de school- en instituutsbegeleider.

Deze wekelijkse PTB-bijeenkomsten duren 90 minuten en er nemen tien studenten aan deel. Er is aandacht voor intervisie, onderzoek naar activerende didactiek en beeldcoaching. De bijeenkomsten worden geleid door koppels van school- en instituutsopleiders. De instituutsopleider is vooral verantwoordelijk voor PTB en de schoolopleider voor intervisie en beeldcoaching, maar omdat zij hierin al langer samenwerken (nu voor de tweede keer) en materialen delen en bespreken, kunnen zij elkaars taken gemakkelijk overnemen.

Werkwijze

Tijdens de eerste PTB-bijeenkomst schrijven studenten zichzelf een brief waarin ze uiteenzetten waarom ze een 10 gaan verdienen voor deze stage. Deze brief komt aan het eind van de laatste bijeenkomst terug.

Intervisie

Iedere bijeenkomst begint met een rondje 'hoe gaat het?'. Hierbij worden verschillende werkvormen gebruikt. De begeleiders krijgen een beeld van hoe het gaat met de stagiairs en welke onderwerpen in de vervolgbijeenkomsten aandacht behoeven. De deelnemers delen en vergelijken hun ervaringen en ondersteunen elkaar. Studenten waarderen dit onderdeel zeer. De onderlinge contacten en ondersteuning vinden ook plaats via app-groepjes.

Vervolgens komt er een meer praktisch en onderwijskundig getint onderdeel aan de orde: de introductieopdrachten. Deze opdrachten gaan over onderwerpen zoals: socialisatie, het aannemen van een beroepshouding en het opfrissen van onderwijskundige kennis. Bij de

introductieopdrachten wordt gewerkt vanuit de eigen verwondering van de studenten.

Onderzoek

Ook krijgen studenten een opdracht die hen voorbereidt op het onderzoek naar activerende werkvormen dat ze in het tweede jaar moeten doen: ze krijgen de opdracht een coördinator of docent te interviewen over activerende didactiek. Hiermee wordt ook de socialisatie van de student bevorderd en krijgt het onderzoek meer bekendheid in de school. De stagiairs geven aan dat ze deze 'onbewuste' voorbereiding op de onderzoekstaak waarderen. De onderdelen intervisie en beeldcoaching worden door de studenten het meest gewaardeerd.

Opbrengsten

Als het gaat om de studenttevredenheid over de hele stage, blijkt dat studenten vooral veel waarde hechten aan:

- het feit dat ze worden gekend en gewaardeerd;
- het feit dat de school- en instituutsopleider elkaars werelden kennen;
- de ondersteuning bij het structureren en kaderen van leertaken.

Een andere positieve opbrengst: doordat de instituutsopleider wekelijks op de school is, kunnen coaches hun aandachtspunten/vragen niet alleen gemakkelijk bespreken met de schoolopleider, maar ook met de instituutsopleider.

Meer informatie

- Aly Jellema (NHL Hogeschool) a.jellema@nhl.nl
- Irene Doornbos (Dr. Nassaucollege) dri@dr.nassaucollege.nl
- Cees Verschoor (RSG de Borgen) c.verschoor@rsgdeborgen.nl

13. Het TPS-programma

De relatie tussen theorie en praktijk versterken

Inholland en Hogeschool van Amsterdam (HvA)
Opleidingsschool ZAAM ROC Top

Een betere en nauwere samenwerking en afstemming tussen theorie en praktijk. Dat is het doel van het TPS-programma van opleidingsschool ZAAM ROC Top, dat de deelnemende scholen en opleidingen in samenwerking ontwikkelden.

TPS staat voor Theorie en Praktijk in de School. Alle studenten die stage lopen bij ZAAM ROC Top krijgen het TPS-programma aangeboden. De focus van TPS is pedagogisch-didactisch. Het programma is onderscheidend vanwege de brede range van verschillende schoolsoorten (speciaal onderwijs, vmbo, havo, vwo, mbo). Daarmee versterken studenten hun oriëntatie op de verschillende afstudeerrichtingen van de hogescholen. Studenten van de verschillende hogescholen ontmoeten elkaar en werken samen.

Werkwijze

Een TPS-dag

Twintig eerstejaars studenten worden op Het Rosa Beroepscollege welkom geheten. Centraal op deze dag staan de thema's 'directe instructie' (Ebbens & Ettekoven, 2012) en 'lichaamstaal' (Geel, 2009). De dag start met een gastles van een dramadocent over lichaamstaal, waarin de deelnemers worden gefilmd. In de loop van de dag verzorgen groepjes studenten in een klas een lesstart met aandachtsrichter. Na afloop geven zij elkaar feedback, is er ruimte voor reflectie en wordt de dag nabesproken met de schoolopleider. Deze maakt de koppeling tussen theoretische- en praktische inzichten.

Kenniscirculatie

Het TPS-programma wil de relatie tussen theorie en praktijk versterken. Een voorwaarde om theorie en praktijk met elkaar te verbinden is dat de theoretische onderbouwing op de juiste momenten wordt aangeboden. De nabespreking (met reflectie en intervisie) speelt hierbij een belangrijke rol. Hier worden de ervaringen en concepten van studenten (wat betreft pedagogisch handelen, didactiek en leerlingbegeleiding) direct gekoppeld aan theoretische inzichten.

Er is sprake van ‘kenniscirculatie’, waarbij studenten in verschillende contexten en met diverse partijen kennis delen.

Verantwoordelijkheden

De TPS-coördinator organiseert het programma samen met de TPS-verantwoordelijken van de hogescholen en de coördinator van de opleidingsschool en in nauw overleg met de schoolopleiders. De vertegenwoordigers van de hogescholen, vaak instituutsopleiders, dragen zorg voor de afstemming van het TPS-programma met het curriculum van de hogescholen en de gebruikte literatuur. De schoolleiding opent de TPS-dag, heet de studenten welkom en houdt een korte inleiding waarin onder meer het doel en het belang van TPS worden benoemd. De docenten/werkplekbegeleiders zetten hun specialisme, ervaring of expertise in op het gebied van het thema van de TPS-dag.

Opbrengsten

Aan het einde van elk TPS-programma vullen de studenten een kwalitatieve vragenlijst in over het leerresultaat. Studenten uit TPS 1 en TPS 3 zijn zeer tevreden over het programma en noemen de TPS-bijeenkomsten een goede aanvulling op het theoretische gedeelte van de opleiding. Studenten van TPS 1 geven aan dat ze de informatie en vaardigheden kunnen toepassen in hun stage of in de opdrachten van de hogescholen. Studenten van alle leerjaren vinden dat ze door de bijeenkomsten een goed beeld hebben gekregen van de leerprocessen, de verschillende locaties, visies, leerlingenpopulaties, het beroepsbeeld en de verschillende niveaus.

“Ik mis de onderkant van het vmbo in mijn opleiding. Dit gat wordt hiermee goed opgevuld.”

Meer informatie

- Gert Jaspers (ZAAM)
  g.jaspers@zaam.nl
- Mip van Suchtelen (Inholland)
  mip.vansuchtelen@inholland.nl

14. Drie instituten; één beoordelingsformulier

Samen begeleiden en samen beoordelen

Hogeschool van Amsterdam (HvA), Hogeschool Windesheim, Hogeschool Utrecht
Almeerse Academische Opleidingsschool (AAOS)

Kenmerkend voor de AAOS is de intensieve samenwerking tussen de drie betrokken tweedegraads opleidingen. Dit resulteert onder meer in een gezamenlijke begeleiding van het werkplekleren en een gezamenlijke beoordeling van studenten.

De AAOS werkt vanuit een visie waarin natuurlijk leren en competentiegericht leren zijn gecombineerd. De visie leidt tot een gemeenschappelijke werkwijze en taal: het 'AAOS-model'.

Werkwijze

Werkplekleren

Tijdens het werkplekleren krijgt elke student twee begeleiders: een werkmeester en een leermeester. De werkmeester is de vakdocent die de student begeleidt bij zijn onderwijsactiviteiten. De leermeester is een coach. Hij begeleidt de student bij zijn gehele ontwikkelingsproces, de ontwikkeling van algemene competenties.

Bij de plaatsing van studenten op de (zeven) opleidingsscholen wordt een verdeelsleutel toegepast, zodat op elke school studenten stage lopen uit verschillende studiejaren van alle lerarenopleidingen. Studenten leren van elkaar.

Intensieve samenwerking

De drie opleidingen werken intensief samen. Op elke school is er één instituutsopleider die, samen met de schoolopleider, eindverantwoordelijk is voor de begeleiding en beoordeling van alle studenten die op de school stage lopen, dus ook van studenten van de twee andere opleidingsinstituten. De instituutsopleiders zijn aangesteld als examinator bij de drie lerarenopleidingen.

Beoordeling

Er is in samenwerking een beoordelingsformulier ontwikkeld, dat alle werk-, leermeesters en instituutsopleiders gebruiken voor de beoordeling van alle studenten. Het beoordelingsformulier bevat uitgebreide competentiebeschrijvingen en –indicatoren.

Studenten, begeleiders en beoordelaars hebben verschillende verantwoordelijkheden. De student voert een zelfbeoordeling uit aan de hand van zijn eerder opgestelde ontwikkelingsprofiel. Dit is input voor de leermeester die in overleg met de werkmeester het beoordelingsformulier invult. Vervolgens gaat het ingevulde formulier naar de instituutsopleider, die het bekijkt en van commentaar voorziet. Zo gaan alle gesprekspartners goed voorbereid het beoordelingsgesprek in.

Ontwikkelpunt

Er zijn nog geen gemeenschappelijke/ collectieve (eind)beoordelingsmomenten met andere studenten of andere collega's. Wel worden leerervaringen gedeeld en uitgewisseld tijdens gezamenlijke activiteiten, zoals scholing en intervisie. Hier komt onder meer de relatie aan bod tussen visie, theorie en praktijk.

Opbrengsten

De studenten zijn positief over de begeleiding, de beoordelingsprocedure en het beoordelingsformulier. Zij zijn tevreden over de zorgvuldigheid van de procedure en over de focus op het werkplekleren op de scholen.

Meer informatie

- R. Rigter (AAOS) r.rigter@asg-almere.nl
- W. Scherpenisse (HvA) w.scherpenisse@hva.nl

15. Leren solliciteren

Een sollicitatietraining in de opleiding

Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT)
Academische Opleidingsschool Midden-Brabant (AOS MB)

Vierdejaars studenten volgen verplicht een sollicitatietraining, waarin zij 'solliciteren' bij een van de scholen van de AOS MB.

Het onderdeel 'solliciteren' maakt deel uit van het programma voor het vierde jaar, dat bestaat uit:

- Tien bijeenkomsten in het kader van persoonlijke en professionele ontwikkeling (PPO), waarvan zes verplichte bijeenkomsten, waaronder het onderdeel 'solliciteren', en vier keuzebijeenkomsten.
- Vier intervisiebijeenkomsten.
- Individuele begeleiding.
- Vijftien onderzoeksbijeenkomsten.

Werkwijze

Doelen

Doelen/inhoud van het onderdeel 'solliciteren' zijn:

- Een sollicitatiebrief en cv opstellen.
- Een sollicitatiegesprek voeren voor een onderwijsbaan.
- (Peer)feedback ontvangen op het gesprek, de brief en het cv.
- Kennis en ervaring vergroten op het gebied van solliciteren in het werkveld.

Solliciteren

Studenten solliciteren naar een baan (in hun eigen vak) bij een schoolleider van een deelnemende school van de AOS MB. Het mag niet de eigen stageschool zijn. De studenten sturen een sollicitatiebrief met cv en worden door de schoolleider uitgenodigd voor een gesprek op de school.

De schoolleiders worden vooraf benaderd met de vraag of zij willen meewerken. Zij ontvangen een draaiboekje met de doelen en relevante informatie. Alle gesprekken worden op één middag gehouden op de deelnemende scholen. Na afloop van de sollicitatiegesprekken is er een nagesprek, waaraan de studenten, de schoolleider(s) en

de schoolopleider deelnemen. In dit gesprek staat het leren van- en met elkaar centraal.

Opbrengsten

- De activiteit voorziet in een behoefte van de student, het werkveld en de lerarenopleiding. De student wordt vaardiger in het solliciteren, het werkveld hecht waarde aan sollicitaties van kwaliteit en de lerarenopleiding wil graag beginnende leraren afleveren die 'werkveldproof' zijn.
- Doordat deze activiteit gezamenlijk is ontwikkeld en in samenwerking wordt uitgevoerd, wordt de samenwerking tussen alle betrokkenen gestimuleerd. De betrokkenheid van de scholen en schoolleiders bij de AOS MB is versterkt.
- Uit (schriftelijke) evaluaties blijkt dat studenten dit een zeer waardevol onderdeel van hun opleiding vinden: "Hier heb ik echt veel aan gehad" en "Dit onderdeel er zeker in houden!" Ook schoolleiders zijn enthousiast.
- Een klein aantal studenten heeft daadwerkelijk een baan aangeboden gekregen op de betreffende stageschool.

"Wat goed dat er zo'n activiteit is! De student moest nog veel leren en daaraan heb ik als schoolleider een kleine bijdrage mogen leveren."

Meer informatie

- Marloes Vermeer (AOS MB)
  vermeer.m@2college.nl

16. De schoolgroep

Theorie in praktijk brengen

Hogeschool Utrecht
Opleidingsschool Gooise Scholen Federatie (GSF)

De schoolgroep, een vast onderdeel van het opleidingsprogramma, stimuleert en ondersteunt studenten om theorie en praktijk met elkaar te verbinden. Studenten volgen achtereenvolgens themabijeenkomsten, schoolbijeenkomsten en instituutsintervisiebijeenkomsten.

Doel van de schoolgroep is dat studenten de geleerde theorie toepassen in de schoolpraktijk en hun ervaringen in de klas verwerken in hun portfolio. Er zijn schoolgroepen voor eerste- en voor tweedegraads studenten. Voor de tweedegraads studenten is er per studiejaar een schoolgroep, die bestaat uit 28 bijeenkomsten:

- Een introductiebijeenkomst.
- Negen themabijeenkomsten.
- Negen schoolbijeenkomsten: intervisie met de schoolopleider.
- Negen instituutsintervisiebijeenkomsten.

De themabijeenkomsten worden door de schoolopleiders en de instituutsopleiders verzorgd.

Werkwijze

Themabijeenkomsten

De inhoud van de themabijeenkomsten, die altijd op dezelfde plaats worden gehouden, verschillen per leerjaar en er is per leerjaar een duidelijke inhoudelijke lijn. Thema's voor tweedejaars zijn bijvoorbeeld: praktisch lesgeven (start van de les, interventies, einde van de les), lichaamstaal, de zorgleerling, activerende didactiek en ict. In het derde jaar worden thema's behandeld zoals: gesprekken met ouders, groepsdynamica, toetsen en beoordelen. Om te bevorderen dat studenten theorie en praktijk met elkaar verbinden, hebben de bijeenkomsten plaats op een van de GSF-scholen, en niet op het instituut.

Schoolbijeenkomsten

De schoolgroepbijeenkomsten worden gehouden op de eigen school en worden begeleid door de schoolopleider. Intervisie speelt een belangrijke rol in deze bijeenkomsten. Studenten bespreken onderzoeksresultaten en praktijkopdrachten met elkaar en bereiden bewijzen voor het portfolio voor. Ook het thema (van de themabijeenkomst) en de daaruit voortvloeiende opdrachten worden

hier besproken. Deze bijeenkomsten ondersteunen studenten om theorie en praktijk te verbinden, doordat ze hier de praktijkopdrachten met elkaar bespreken, leservaringen presenteren of video-opnames van lessen bespreken. De onderlinge feedback is bijzonder waardevol.

Instituutsintervisiebijeenkomsten

De intervisiebijeenkomsten met de instituutsopleider hebben plaats op een van de scholen (dus niet op het instituut). De instituutsopleiders behandelen onder meer het leerwerkplan, het portfolio, intervisiemethodes en het 'smart' formuleren van leervragen. In de schoolbijeenkomsten worden deze onderwerpen gekoppeld aan een praktijkgerichte opdracht. Zo proberen studenten zaken uit in de les en reflecteren zij hier vervolgens op.

Opbrengsten

De meeste deelnemende studenten geven in de jaarlijkse evaluatie aan dat zij de bijeenkomsten erg op prijs stellen. Zij vinden het een welkome aanvulling op het instituutscurriculum. Een minderheid ervaart de schoolgroep als een extra belasting.

"Ik heb veel gehad aan de feedback van medestudenten op mijn lesfragmenten."

Meer informatie

- Jan de Kock (GSF)
  jdkock@gsf.nl

17. Duale studenten opleiden op de werkplek

Persoonlijke en professionele ondersteuning

IVL Lero Hogeschool Rotterdam
Academische Opleidingsschool West-Brabant

Sinds 2007-2008 werken opleidingsschool West-Brabant en Hogeschool Rotterdam samen om duale studenten op te leiden op de werkplek. In 2011 heeft ook Fontys Lerarenopleiding Tilburg zich hierbij aangesloten.

In het opleiden van studenten neemt werkplekleren een centrale plaats in. Persoonlijke en professionele ondersteuning (PPO) speelt hierbij een belangrijke rol. PPO vindt in alle studiejaren wekelijks plaats in groepen van 6 tot 15 studenten en wordt begeleid door de schoolopleider en de instituutsopleider. De PPO-bijeenkomsten duren twee uur en worden gehouden op een centrale opleidingslocatie van de opleidingsschool.

Werkwijze

De AOS West-Brabant biedt ieder studiejaar (doorlopende) leerarrangementen aan met vier centrale thema's:

- Opleiden
- Begeleiden
- Onderzoek
- Participeren

Opleiden

Opleiden gebeurt vooral tijdens de PPO-bijeenkomsten en heeft vier doorlopende leerlijnen: oriëntatie op beroep en persoon, didactiek, pedagogiek en onderzoek. In de PPO-bijeenkomsten worden de theoretische componenten geïntroduceerd, die studenten vervolgens op de werkplek uitvoeren in de vorm van leerwerktaken. Hun ervaringen koppelen zij vervolgens weer terug in de PPO-bijeenkomsten. Zo is er sprake van een continue wisselwerking tussen theorie en praktijk.

Begeleiden en Onderzoek

Begeleiden en Onderzoek vinden plaats in de PPO-bijeenkomsten én op de werkplek. De studenten worden begeleid bij hun portfolio, bij het formuleren van een goede onderzoeksvraag en bij de uitvoering van het onderzoek.

Participeren

Participeren op de werkplek houdt in dat studenten theorie en praktijk verbinden door les te geven, deel te nemen aan niet-lesgebonden activiteiten en door de daaraan verbonden leerwerktaken uit te voeren. Ze nemen bijvoorbeeld deel aan activiteiten in- en buiten school en maken deel uit van een team, met name in de eigen vaksectie.

Beoordeling

Naast begeleiding en beoordeling van de leerwerktaken, worden studenten systematisch beoordeeld op de werkplek: de lessen worden begeleid en beoordeeld door de algemeen schoolopleider, de locatie-schoolopleider en de werkplekbegeleider. Dit resulteert in een intersubjectieve beoordeling van het portfolio (studiejaar 1 en 2) en een beoordeling via summatieve assesments (studiejaar 3 en 4).

Opbrengsten

Uit evaluaties blijkt dat studenten zeer tevreden zijn over het OidS-traject. Degenen die de eindstreep halen en dús startbekwaam zijn, zijn in meerderheid ‘pareltjes’ en een aanwinst voor het onderwijs. De opleiders delen die opvatting. Het werkplekleren heeft echt een toegevoegde waarde.

Meer informatie

- Thea Hermans (AOS West-Brabant) t.hermans@sgtongerlo.nl
- Michel Panis (Hogeschool Rotterdam)

Coördinatie & redactie: Rosenmullers Communicatie & Organisatie i.s.m.
Tekstbureau Elise Schouten | Vormgeving: BUREAUBAS | Druk: Drukproef | Fotograaf: Ewouter.com